

بررسی نحوه توزیع عوامل کاربری اراضی شهری در طرح‌های توسعه شهری از منظر عدالت اجتماعی، مطالعه موردی: شهر شاهین‌دژ

بختیاز عزت پناه^۱، *نوبخت سبحانی^۲، اصغر رشیدی ابراهیم حساری^۳

۱. استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرند

۲. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران

۳. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه خوارزمی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۷/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۱۰/۰۹

Investigating the Distribution of Urban Land Use in Urban Development Projects in Terms of Social Justice, Case Study: Shahindezh City

Bakhtiar Ezzatpanah¹, *Nobakht Sobhani², Asghar Rashidi Ebrahimhesari³

1. Assistant Professor of Geography, Islamic azad university Marand

2. PhD Student, geography & urban Planning, Islamic Azad University, Science and Research Branch of Tehran

3. PhD candidate, Geography and Urban Planning, Kharazmi University

Received: (09/10/2014) Accepted: (30/12/2014)

چکیده

Abstract

One of the main concerns of city planners and managers is how to fairly distribute and allocate urban resources and services in different areas of cities in proportion to the needs of urban society. Optimum distribution of services are directly related to the planning of land use and the successful planning of urban land use, in turn, depends on how the laws and appropriate policies create and employ efficient methods to provide and implement urban projects as well as land use plans. This study aimed to investigate how the urban resources and services were allocated and concentrated in different areas of Shahindezh city with an emphasis on social justice. The research method was analytical-comparative while using statistical techniques as well as practical models including Williamson index and Shannon Entropy. The findings of this study indicated that the majority of urban land use in Shahindezh was under common standards of the country that according to lack of space, it could be used for cultural, religious, and sanitary purposes. The results also revealed the unfair and unequal distribution of a number of activities and services in different areas of the city. Finally, investigating the spatial distribution of urban services indicated that there was a tendency towards concentration and polarization in land use in some areas of the city.

یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های برنامه‌ریزان و مدیران شهری، نحوه توزیع و تخصیص منابع و خدمات شهری به صورت عادلانه در سطح مناطق مختلف شهر برحسب نیازهای جامعه شهری می‌باشد. توزیع بهینه خدمات، ارتباط مستقیمی با برنامه‌ریزی کاربری اراضی دارد. موفقیت در عرصه برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری به وجود قوانین و سیاست‌های کلان مناسب در زمینه نحوه استفاده از زمین و همچنین استفاده از روش‌های کارآمد در تهیه و اجرای طرح‌های شهری و برنامه کاربری زمین دارد. این مقاله باهدف بررسی نحوه تخصیص و تمرکز منابع و خدمات شهری با تأکید بر رویکرد عدالت‌اجتماعی در نواحی مختلف شهر شاهین‌دژ صورت گرفته است. روش تحقیق تحلیلی- تطبیقی بوده و از تکنیک‌های آماری و مدل‌های کاربردی شاخص ویلیامسون و آنتروپی شانون استفاده شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که اکثر کاربری‌های زمین شهری در شاهین‌دژ با سرانه‌های استاندارد رایج در کشور فاصله زیادی دارند و برحسب میزان کمبود فضا می‌توان به کاربری‌های فرهنگی، مذهبی، بهداشتی و غیره اشاره کرد. همچنین یافته‌ها بیانگر توزیع ناعادلانه تعدادی از فعالیت‌ها و خدمات شهری در بین محلات مختلف شهر می‌باشد. در نهایت بررسی نحوه توزیع فضایی خدمات شهری نشان از تمایل کاربری‌های اراضی شهر به سمت تمرکز و قطبی شدن در برخی نواحی شهر دارد.

Keywords

Land use, Distribution of urban services, Social justice, Shahindezh city.

واژه‌های کلیدی

کاربری اراضی، توزیع خدمات شهری، عدالت اجتماعی، شاهین‌دژ.

مقدمه

اصطلاح و مفهوم کاربری اراضی و توزیع عادلانه منابع و خدمات شهری، ابتدا در غرب به منظور نظارت بیشتر دولت‌ها بر نحوه استفاده از اراضی و حفظ حقوق مالکیت مطرح شد؛ لیکن با گسترش شهرنشینی ابعاد و محتوای این مفهوم روز به روز وسیع‌تر شد (Ziari, 2009: 2).

هم اکنون در کشورهای در حال توسعه، موضوع برنامه‌ریزی برای کاربری اراضی به یک معضل بسیار پیچیده تبدیل شده که معمولا ابعاد فراتری از برنامه‌ریزی را می‌طلبد. در این کشورها مسائلی مثل «کمبود و گرانی زمین شهری» و «مبارزه برای تأمین مسکن» معمولا به صورت بحران سیاسی و اجتماعی ظاهر می‌شود. حتی در برخی کشورها مثل برزیل، شیلی و مکزیک، مسئله تصرف و اشغال اراضی شهری، به یک جنبش سیاسی بدل شده است (Mehdizadeh, 2006: 229-394).

از سویی دیگر در مقام مقایسه، توزیع خدمات و تسهیلات رفاه شهری در کشورهای توسعه یافته و غیر توسعه یافته شرایط ناهمسانی را تجربه می‌کنند؛ به طوری که در کشورهای توسعه یافته خدمات شهری با هزینه‌ای مناسب در اختیار شهروندان قرار می‌گیرد و این در حالی است که در کشورهای در حال توسعه توزیع این خدمات، منابع و تسهیلات شهری به صورت نامتعادل بوده و میزان دسترسی اکثر شهروندان به این خدمات مناسب نمی‌باشد (Danieri & Takahashi, 1999: 272).

در ایران نیز شرایط به گونه‌ای است که شاهد توزیع نامتعادل و نابرابر خدمات و منابع در سطوح منطقه‌ای و شهری می‌باشیم. این نابرابری‌ها به خاطر عوامل طبیعی، اقتصادی، سیاسی، مسائل قومی-فرهنگی، نارسایی نظام برنامه‌ریزی، دوگانگی اقتصادی و قطب‌های رشد بوده که عملکرد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی نواحی را تحت تأثیر قرار داده و چنین نابرابری‌هایی را در ایران دامن زده است (Mousavi, 2003: 102). شایان ذکر است که تحقق عدالت اجتماعی در شهرها در نهایت به رضایت شهروندان از شیوه زندگی خود منجر شده و به ثبات سیاسی و اقتدار ملی کمک شایانی خواهد نمود (Amanpor et al, 2014: 138).

با توجه به اهمیت موضوع در ابعاد مختلف وجودی و نیز وجود چنین شرایط ناهمگون در میزان تحقق عدالت اجتماعی، موضوع برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری با رویکرد توزیع عادلانه منابع و خدمات از نظر اندیشمندان، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان و مدیران شهری به دور نمانده و به نتایج ارزنده‌ای نیز در این خصوص دست یافته‌اند (Mousavi, 2012: 4).

مفهوم عدالت اجتماعی برای اولین بار در دهه ۱۹۶۰ توسط

«اسمیت» وارد ادبیات جغرافیا شد (Jajoromi and kalteh, 2006). این مفهوم در دهه ۱۹۷۰ به‌طور جدی مورد توجه جغرافیدانان رادیکال قرار گرفت و امروزه در کانون اکثر مطالعات شهری قرار دارد (Rawls, 1972 & 1985; Shakoei, 2003). از منظر جغرافیایی، عدالت اجتماعی شهر مترادف با توزیع فضایی عادلانه امکانات و منابع بین مناطق مختلف شهری و دستیابی برابر شهروندان به آن‌ها است زیرا عدم توزیع عادلانه آن‌ها به بحران‌های اجتماعی و مشکلات پیچیده فضایی منجر خواهد شد (Sharifi, 2006: 6). به طوری که رشد شتابان شهرنشینی و توسعه فیزیکی شهرها در دهه اخیر توزیع نامناسب مراکز خدمات شهری را به همراه داشته و منجر به عدم بر خورداری یکسان شهروندان از این خدمات در سطح شهر شده است (Pourmohammadi, 2010: 92; ...).

از این رهگذر می‌توان دریافت که توزیع بهینه خدمات شهری از مهم‌ترین نشانه‌های عدالت اجتماعی بشمار می‌رود. چرا که تداوم حفظ منافع گروه‌های اجتماعی مختلفی بر اساس گسترش بهینه منافع شهری، درآمدها و هزینه‌ها را در بر خواهد داشت (Gray, 2002: 27).

اهمیت تحقیق عدالت اجتماعی در فرآیند برنامه‌ریزی شهری تا آنجاست که برخی هدف اصلی برنامه‌ریزی را «عدالت فضایی» می‌دانند (Lipst et al, 2002: 53). به همین دلیل مطالعات مربوط به عدالت فضایی و تأسیسات خدمات شهری بسیار رواج یافته است (Tsou ..., 2005: 424).

با توجه با این مطالب می‌توان دریافت که توزیع بهینه خدمات ارتباط مستقیمی با برنامه‌ریزی کاربری اراضی دارد. با این وجود کاربری اراضی، الگوی تغییر آن و نحوه توزیع و پراکنش فضایی کاربری اراضی، بخش مهمی از اندیشه‌های برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های شهری- منطقه‌ای را به خود تخصیص داده است (Beriasolice, 2010: 17) و به اندازه‌ای دارای اهمیت است که برخی از برنامه‌ریزان شهری در کشورهای پیشرفته آن را مساوی با برنامه‌ریزی شهری می‌دانند (Hekmatnia, 2010: 83).

برنامه‌ریزی کاربری اراضی نه تنها بیان‌کننده مقاصد یک اجتماع در مورد چگونگی استفاده از اراضی می‌باشد، بلکه راهنمایی برای جهت دادن به توسعه شهری است (Seifaddini, 2009: 65). در واقع هدف نهایی برنامه‌ریزی کاربری اراضی ایجاد نوعی «تعادل اکولوژیک» و «عدالت اجتماعی» در روند توسعه و عمران شهر است (Mehdizadeh, 2006: 279). بنابراین برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری و ارزیابی چگونگی تحقق آن در شهرها، تناسب قوانین و مقررات از یک سو و بهره‌گیری شیوه‌های کارآمد

رقابت بر سر منابع و قطبی کردن ثروت، معمولاً نابرابری و تبعیض بین مردم و مکان‌های مختلف را ایجاد می‌کنند. سیاست‌های عمومی برای برقراری مجدد تعادل، طراحی می‌شوند، اما اغلب آن‌ها از نیل به این هدف بازمانده و یا فقط باعث به وجود آمدن بدترین نوع نابرابری می‌گردند (Barry, 1989: 77). دفاع از این نابرابری‌ها و یا نفی آن‌ها موضوع اصلی بحث عدالت را تشکیل می‌دهد. عدالت در روابط میان حکومت و مردم، رسوم و قراردادهای اجتماعی، قانون‌ها و برنامه‌ها و همچنین، در برخورد افراد با یکدیگر تبلور می‌یابد. همچنین عدالت آن است که در اوضاع متفاوت، به تناسب توانایی‌ها، استحقاق و نیازهای افراد باشد. تحقق عدالت با دو گونه رفتار مرتبط است: یکی رفتار حکومت و برنامه‌ریزان آن با شهروندان و دیگری رفتار شهروندان با یکدیگر. هر یک از موارد یاد شده نقشی اساسی در تحقق یا عدم تحقق عدالت اجتماعی ایفا می‌کنند و تا هنگامی که ذهنیت، اعتقاد و عمل اینان هماهنگ با هدف یاد شده نباشد، به عینیت در آمدن آرمان عدالت اجتماعی ناممکن خواهد بود. مطالعات حاکی از آن است که اجرای برنامه‌های عدالت اجتماعی و فقرزدایی به توسعه و پایدار آن منجر می‌گردد، چون فقر نه تنها مانعی برای توسعه و عاملی برای تخریب محیط‌زیست است، بلکه می‌تواند گاهی به آشوب‌های اجتماعی و عدم امنیت منجر گردد (Gorbanian, 1999: 160; 4).

در جهت رسیدن تمامی ساکنان شهرها به نیازهایشان به صورت یکسان، مبحث عدالت اجتماعی در فضای شهری به وجود می‌آید که مطابق با آن تمامی مصرف‌کنندگان برای رفع نیازهای خود به یک اندازه و به نحوی برابر به امکانات و خدمات دسترسی داشته باشند (Ajzaa shokohi et al, 2012: 2). ولی مسئله مهم در توزیع عادلانه امکانات به‌عنوان راهبرد عدالت اجتماعی، چگونگی توزیع خدمات و توانایی‌ها بین نواحی شهری است (Harvey, 1997: 97). با وجود این، توزیع بهینه امکانات و خدمات مورد نیاز شهروندان در سطح شهر باید به گونه‌ای باشد که کلیه شهروندان دسترسی مناسبی به آن داشته باشند (Bazi & Maleki, 2013: 201; 37).

بنابراین شناسایی آثار مقوله عدالت اجتماعی جزء اساسی مطالعات شهری محسوب می‌شود و شهر زمانی شهر انسانی می‌شود که عدالت اجتماعی همه زوایای آن را بپوشاند (Zakerian et al, 2010: 63).

پیشینه تحقیق

در ارتباط با پیشینه مطالعاتی به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم صورت گرفته که در ادامه به چند مورد آن اشاره می‌شود: تقوایی و کیومرثی در پژوهشی «به بررسی سطح‌بندی محلات

از سوی دیگر، نقطه عطف مهمی در برنامه‌ریزی و ارزیابی کاربری اراضی محسوب می‌گردد (Ebrahempour, 2010: 113).

تجارب جهانی نشان می‌دهد، که موفقیت در عرصه برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری و توزیع عادلانه منابع و خدمات شهری به همکاری و هماهنگی دو دسته عوامل بستگی دارد که عبارتند از:

- وجود قوانین و سیاست‌های کلان مناسب در زمینه نحوه استفاده از زمین.

- استفاده از روش‌های کارآمد در تهیه و اجرای طرح‌های شهری و برنامه کاربری زمین (Ziari, 2009: 2).

هدف از این مقاله، توزیع کاربری‌ها و نحوه تخصیص و تمرکز منابع و خدمات شهری با تأکید بر رویکرد عدالت اجتماعی در شهر شاهین‌دژ می‌باشد. این تحقیق سعی دارد با ارزیابی شرایط موجود نحوه تخصیص خدمات، توجه برنامه‌ریزان شهری را به کاهش برخی از مشکلات موجود در شهر شاهین‌دژ جلب نماید. زیرا توزیع نامناسب خدمات و منابع در سطح محلات شهر شاهین‌دژ مثل اکثر شهرهای امروزی ایران، از معضلاتی است که ساکنین شهر را از دسترسی مناسب به آن با مشکل مواجه ساخته است. با توجه به مباحث بالا و اهمیت موضوع می‌توان دریافت که توزیع عادلانه خدمات می‌تواند از یک سو شهر را به سمت توسعه پایدار سوق خواهد داد و از سوی دیگر نوعی تعادل در پراکنش جمعیت به همراه دارد. این در حالی است که در صورت عدم توجه به این معضل تبعاتی مثل گرانی زمین، تمرکز جمعیت در بعضی محلات و... به همراه خواهد داشت. چون «دسترسی» به امکانات و خدمات شهری از اهمیت و ضرورتی خاصی برخوردار بوده و یکی از مؤلفه‌های اساسی در توسعه پایدار و عدالت اجتماعی محسوب می‌شود. بنابراین با تحلیل و مطالعه آن‌ها می‌توان مشکلات موجود در سطح شهر را کاهش یا مرتفع ساخت و این امر در سایه مدیریت منسجم و برنامه‌ریزی دقیق میسر خواهد شد.

ادبیات موضوع

نابرابری افراد از حیث ثروت، قدرت و شأن اجتماعی در همه جوامع بوده است. وانگهی هیچ ارتباط معناداری میان نابرابری در ثروت و قدرت و نابرابری در استعدادهای طبیعی وجود نداشته است (Bashirieh, 1996: 36). کشف نابرابری‌ها که در اثر توزیع نامناسب منابع و امکانات به وجود می‌آید، هدف بسیاری از جغرافیادانان و برنامه‌ریزان شهری بوده و نظریه‌پردازان برنامه‌ریزی شهری را به ارائه فرضیاتی پیرامون پیدایش نابرابری در توزیع این امکانات و خدمات واداشته است (...; Arbakaf, 2008: 28).

تخصیص و تمرکز منابع و خدمات شهری در بین مناطق و محلات شهر در یک دوره ده ساله (۸۱-۱۳۷۱) مورد ارزیابی قرار گرفته است و در نهایت جهت ترسیم نقشه‌ها از نرم‌افزار اتوكد و جی‌ای‌اس (GIS) استفاده شده است.

شهری بر اساس میزان بهره‌مندی از امکانات و خدمات شهری با بهره‌گیری از تکنیک «Topsis» پرداخته‌اند و نتایج بیانگر این مطلب است که در بین محلات شهری، از نظر میزان دستیابی به امکانات و خدمات شهری تفاوت فاحشی برقرار است، به گونه‌ای که بین محروم‌ترین و برخوردارترین محلات شهر اختلاف فاحشی وجود دارد (Taghvai and Kiyoumars, 2011).

داداش‌پور و رستمی، سنجش عدالت فضایی یکپارچه خدمات عمومی شهری بر اساس توزیع جمعیت، قابلیت دسترسی و کارایی در شهر یاسوج، مورد بررسی قرار داده‌اند و نتایج نشان می‌دهد که در شهر یاسوج توزیع خدمات عمومی شهری بر اساس قابلیت دسترسی، کارایی و توزیع جمعیت، عادلانه نبوده و نسبت برخورداری از خدمات در بخش قابل توجهی از شهری کمتر از نسبت جمعیتی آن است (Dadashpoor and Rostami, 2011).

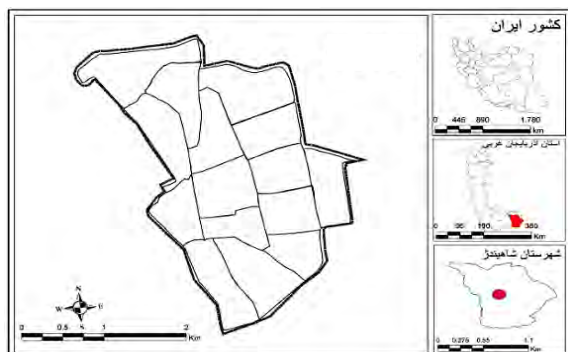
اکبری در پایان‌نامه «تحلیل فضایی نارسائی‌های توزیع مراکز خدماتی شهر یاسوج» به این نتیجه می‌رسد که ارائه خدمات مختلف شهری در یاسوج، به تناسب شدت گیری توسعه کالبدی و افزایش جمعیت، دچار نارسائی می‌باشد و نتیجه این رشد شتابان انحراف از شاخص‌های استاندارد بوده است (Akbari, 2006).
حاتمی‌نژاد و دیگران در مقاله «تحلیل نابرابری اجتماعی در برخورداری از کاربری‌های خدمات شهری، مورد مطالعه: شهر اسفراین»، به این نتیجه می‌رسد که طبقات اقتصادی اجتماعی برتر از کاربری‌های خدماتی مطلوب‌تری برخوردارند و الگوی توزیع کاربری‌های خدماتی به نفع گروه‌های مرفه‌تر عمل کرده است (Hataminegad et al, 2008).

وارثی و دیگران در مقاله تحت عنوان «بررسی تطبیقی توزیع خدمات عمومی شهری از منظر عدالت اجتماعی مورد؛ زاهدان»، به این نتایج می‌رسد که تنها با ارائه ساز و کار توزیع خدمات برابر و متناسب با نیازهای جمعیتی می‌توان به تعادل در سطح شهر زاهدان رسید (Varesi et al, 2008).

تحقیقات مشابه زیادی در ارتباط با نحوه تخصیص خدمات شهری با رویکرد عدالت اجتماعی نوشته شده از جمله می‌توان (Marsousi and khazai, 2014; 4) نام برد.

روش تحقیق

این پژوهش با در نظر گرفتن اهمیت و جایگاه کاربری‌های شهر و چگونگی توزیع آن در شهرها، با روش «تحلیلی-تطبیقی» انجام شده است. در این پژوهش ابتدا بر اساس کار میدانی وضعیت کاربری‌های اراضی شهر شاهین‌دژ بررسی شده است. سپس با استفاده از شاخص ویلیامسون و مدل آنتروپی شانون نحوه

نقشه ۱. موقعیت شاهین‌دژ در ایران و استان

ارزیابی کمی کاربری اراضی شهر شاهین‌دژ

در این ارزیابی تحلیل‌ها عمدتاً مبتنی بر شناسایی و تطبیق سرانه‌ها و استانداردهای کاربری‌های شهری با وضع موجود این کاربری‌ها در سطح شهر و چگونگی تخصیص فضای شهری به هر یک از کاربری‌های مختلف است. در تعیین سرانه‌های متناسب با خصوصیات شهر، عواملی از جمله: امکانات گسترش شهر، مسائل اجتماعی، و آداب و رسوم، موقعیت اقلیمی و طبیعی، احتیاجات جمعیت به تأسیسات رفاهی، نوع معیشت، نوع درآمد مردم، تعیین قیمت زمین و غیره مدنظر قرار می‌گیرد و متناسب با تراکم‌های پیشنهادی و در ارتباط با آن نسبت به هر یک از کاربری‌های شهری این سرانه‌ها مشخص می‌گردد (Shieh, 2007: 161-160). معمولاً پس از تعیین مساحت کل شهر و نیازهای جمعیت در هر یک از تراکم‌ها، باید مبادرت به تعیین سایر سرانه‌های شهری مشتمل بر سرانه‌های تجاری، اداری، تفریحی و غیره گردد (Ziari, 2002). در مجموع باید گفت که تعیین استانداردها و سرانه‌های شهری برای هر شهر، مستلزم موقعیت جغرافیایی آن شهر است. در سطح کشور ما استانداردها و معیار مشخصی برای تهیه همه سرانه‌های شهری و نیز بر اساس طبقه‌بندی ویژگی و نوع شهر، تاکنون ارائه نگردیده است؛ در عین حال استفاده از استانداردهای سایر کشورها نیز در زمینه تأسیسات و کاربری‌های گوناگون شهری چون؛ مسکونی، درمانی، آموزشی و غیره به دلیل مغایرت شرایط آن‌ها در بسیاری از موارد از نظر آب و هوایی، ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی، ابعاد و اندازه‌های خانوار و امثال آن خالی از اشکال نمی‌باشد (Habibi and masaieli, 1999: 10-33).

از مجموع کاربری‌های اصلی با توجه به طرح هادی در سطح شهر، چگونگی پراکنش فضایی و جانمایی ۱۷ کاربری که در واقع مهم‌ترین و ضروری‌ترین کاربری‌ها می‌باشند انتخاب و سرانه اختصاص یافته به آن‌ها در وضع موجود با میزان تحقق‌پذیری هر یک از کاربری‌ها تا سال ۱۳۹۰ مورد ارزشیابی و بررسی قرار گرفته می‌شود. بر اساس طرح هادی شاهین‌دژ سطح کل محلات شهر

محدوده مورد مطالعه

شهر شاهین‌دژ با مسافتی حدود ۲۲۵ کیلومتر در جنوب شرقی استان آذربایجان غربی و بین مدارهای ۲۴-۳۶ درجه تا ۵-۳۷ درجه عرض شمالی و ۱۵-۴۶ درجه تا ۵۹-۴۶ درجه طول شرقی واقع شده است (نقشه ۱). ارتفاع متوسط آن از سطح دریا ۱۵۰۰ متر می‌باشد. این شهر به طور کلی کوهستانی و در دشت محدودی قرار گرفته و از هر سمت با کوه‌های نسبتاً بلند احاطه گردیده و این ارتفاعات نه چندان مرتفع آن را در بر گرفته و سیمای آن را به صورت کاسه در آورده است. مرتفع‌ترین نقاط این شهر در شمال، شمال شرق و پست‌ترین ناحیه آن در بستر رودخانه زرينه‌رود (جنوب شرقی - شمال غربی) قرار دارد. در این شهر اراضی جنگلی و بیابانی وجود نداشته و به لحاظ تقسیم بندی اقلیمی در محدوده اقلیم نیمه خشک قرار دارد.

شهر شاهین‌دژ در اولین سرشماری عمومی کشور در سال ۱۳۳۵ به عنوان شهر محسوب گشته است. این شهر در همین دهه ۴۱۹۵ نفر جمعیت داشته و در سال ۱۳۴۵ این رقم به ۶۰۸۹ نفر رسیده است. در سال ۱۳۵۵ جمعیت آن ۸۷۰۴ نفر و در سال ۱۳۶۵ جمعیت این شهر ۱۹۵۱۲ نفر، در سال ۱۳۷۵ دارای ۲۹۰۲۰ نفر، در سال ۱۳۸۵ دارای ۳۴۲۰۴ نفر و در نهایت در سال ۱۳۹۰ دارای ۳۸۳۶۹ نفر جمعیت بوده است.

در بررسی تحولات جمعیتی شهر شاهین‌دژ متوجه می‌شویم که این شهر بیش‌ترین افزایش جمعیت را طی دهه ۶۵-۱۳۵۵ تجربه نموده است. نرخ رشد شهر در این دهه معادل ۸/۴ درصد بوده که نسبت به رقم متناظر خود و کل جمعیت شهری کشور رقم بالایی است این دهه مصادف با وقوع انقلاب اسلامی و نیز جنگ تحمیلی بوده که مهاجرت‌های روستائیان به شهر مذکور در سطح بالائی را سبب گردیده است. در دهه بعد ۷۵-۱۳۶۵ نرخ رشد جمعیتی در این شهر حدود نصف رقم دهه قبل (۶۵-۵۵) بوده و ۴/۵ درصد نزول کرده است و این نشان از متعادل شدن نسبی رشد جمعیت در این شهر می‌باشد. در سال ۱۳۸۵ و ۹۰ شاهد افزایش جمعیت هستیم که به علت تمرکز خدمات برتر نسبت به نقاط دیگر شهرستان این شهر از یک طرف و مرکزیت داشتن آن در سطح شهرستان از سوی دیگر می‌باشد (Statistical Center of Iran, 1956 to 2011). جمعیت این شهر برای افق طرح ۱۳۹۱ معادل ۴۸۳۶۷ نفر برآورد گردیده است (Consulting Engineers city & foundation, 2002).

شهری و بالاتر از آن را شامل می‌شود. سرانه میانگین این کاربری در دنیا ۱۲ متر مربع و در ایران نیز ۲ متر مربع می‌باشد. سرانه این کاربری در سال ۱۳۸۱ در شهر شاهین‌دژ معادل ۱/۱۱ متر مربع بوده است. اگر این سرانه را با سرانه استاندارد در شهرهای ایران مقایسه کنیم، اختلاف زیادی را نشان می‌دهد. بنابراین برای رفع این کمبود مساحتی حدود ۱۱ هکتار با سرانه‌ای معادل ۲,۲۹ متر مربع احتیاج است که از این مقدار تنها ۱۷۵۰۰ متر مربع به فضای در نظر گرفته شده اضافه شده و سرانه آن با وضع جاری برابر با ۱/۵۲ متر مربع می‌باشد که در حد مطلوبی نمی‌باشد.

۳. کاربری آموزش عالی

سطح موجود این کاربری در زمان تهیه طرح هادی ۱۷۰۰۰ متر مربع با سرانه در حدود ۰/۴۸. متر مربع بوده و این میزان نسبت به کل سطح شهر ۲۳٪ می‌باشد. کل سطح مورد نیاز برای این کاربری معادل ۸ هکتار با سرانه معادل ۱/۸ متر مربع پیشنهاد گردیده به طوری که فضای اختصاص یافته به این کاربری تا سال ۱۳۹۰ در حدود ۶ هکتار بوده و تحقق پذیری آن با توجه به جمعیت شهر شاهین‌دژ در سال ۱۳۹۰، معادل ۱/۴۸ متر مربع برای هر نفر بوده که متناسب با سرانه استاندارد در طرح‌های شهری می‌باشد.

۴. کاربری آموزشی

فضاهای اختصاص یافته به این کاربری در هر کشوری متفاوت می‌باشد. مثلاً در کلکته سرانه آموزشی برابر با ۰/۸ متر مربع، در فرانسه بر اساس برنامه توسعه شهرهای جدید با ۱۰ متر مربع و در نهایت در ایران سرانه این کاربری بین ۱۱-۳/۵ متر مربع با میانگین ۷/۲۵ متر مربع در نظر گرفته شده است. در شهر شاهین‌دژ نیز سرانه این کاربری نیز در حدود ۳/۱ متر مربع می‌باشد که نشان از اختلاف زیاد سرانه این کاربری با سرانه‌های رایج دارد. برای برون‌رفت از وضعیت جاری فضایی در حدود ۲۴ هکتار پیش‌بینی شده است که از این مقدار تا سال ۱۳۹۰ نزدیک به یک هکتار محقق شده که بسیار ناچیز بشمار می‌رود.

۵- کاربری مذهبی

طبق مطالعات صورت گرفته سرانه کاربری مذهبی وضع جاری شهر شاهین‌دژ ۰/۲۳ متر مربع می‌باشد. اگر سرانه استاندارد مذهبی مربوطه را (۰/۲-۰/۳) در نظر بگیریم ملاحظه می‌شود که سرانه این کاربری در شهر مورد مطالعه در حد مطلوب می‌باشد. مساحت در نظر گرفته شده برای افق طرح در حدود ۱۳۲۶۹ متر مربع بوده که از این مقدار ۴۶۰۰ متر آن تحقق پیدا کرده و جمعا

۶۶۵ هکتار بوده که سهم سرانه ناخالص آن ۱۸۷/۵۱ متر مربع برای هر نفر می‌باشد. از میان کاربری‌ها، کاربری مسکونی با ۸/۱۹۹ هکتار و سهم سرانه آن ۳۴/۵۶ درصد در رده اول و کاربری معابر با ۴/۱۲۲ هکتار و سهم سرانه آن ۶/۳۴ درصد در رده دوم قرار دارد. از کل سطح ساخته شده در حدود ۳۲۱ هکتار به دو کاربری نام برده تعلق دارد و بقیه کاربری‌ها حدود ۵۱ هکتار وسعت دارند که برابر با ۱۳ درصد کل سطح بافت پر شهر می‌باشد که نشانگر ازدیاد سرانه در بخش مسکونی و حمل و نقل و کمبود در سایر سرانه‌های خدماتی شهر می‌باشد.

۱. کاربری مسکونی

مسکن به‌عنوان یکی از ضروری‌ترین نیازهای انسان‌ها به‌عنوان کوچک‌ترین عنصر تشکیل دهنده پناهگاه‌ها به‌شمار می‌رود (Pourmohammadi, 2000: 14) و سهم عمده‌ای از سطوح کاربری‌ها را به خود اختصاص می‌دهد. به گونه‌ای که در شهرهای کوچک بیش از ۶۰ درصد و در شهرهای بزرگ حدود ۴۰ درصد از سطح شهر تحت پوشش کاربری مسکونی است (Saednia, 1999: 94). در مورد سرانه کاربری مسکونی در دنیا بین ۱۵۰-۱۰۰ متر مربع در نظر گرفته شده که میانگین آن برابر با ۱۲۵ متر مربع می‌باشد.

سرانه مسکونی پیشنهادی در کشور ما که از سوی وزارت کشور عنوان شده است. حد فاصل بین حداقل ۴۰ و حداکثر ۵۰ متر مربع است (Hosseini, 1992: 4). با وجود این سرانه مسکونی در شهر شاهین‌دژ در سال ۱۳۸۱ در حدود ۵۶ متر مربع می‌باشد که بیش‌ترین مساحت را از بین کاربری‌ها به خود اختصاص داده است. این مقدار نسبت به کل شهر ۲۷/۳۲ درصد و نسبت به سطوح بافت پر شهر (سطح ساخته شده) ۴۸/۰۲ درصد می‌باشد.

بر اساس طرح هادی شهر شاهین‌دژ، کل سطح مورد نیاز در افق طرح ۲۶۴ هکتار با سرانه‌ای حدود ۵۴/۶ متر مربع پیشنهاد گردیده است که تا سال ۱۳۹۰ معادل ۵۰ هکتار به وسعت این کاربری اضافه شده است. گرچه این مقدار در ناچیز می‌باشد، ولی با توجه به جمعیت شهر شاهین‌دژ در سال ۱۳۹۰، که ۳۸۳۶۹ نفر بوده و با جمعیت پیشنهادی تا سال ۱۳۹۱ که ۴۸۳۶۷ نفر توسط مهندسين مشاور برآورد شده است، فاصله زیادی دارد. با وجود این میزان تحقق‌پذیری این کاربری با رشد جمعیت هماهنگ به نظر می‌رسد.

۲. کاربری تجاری

زمین مورد نیاز این نوع کاربری‌ها به شعاع عملکردی آن‌ها بستگی دارد که از سطح واحد همسایگی شروع و تا منطقه

با سرانه‌ای ۰/۳۴ متر مربع وضعیت مطلوبی را نشان می‌دهد.

۶. کاربری فرهنگی و تربیتی

از آنجایی که مراکز فرهنگی بایستی در دسترس عموم باشند، بایستی در مرکز شهرها مکان‌یابی شده و بیش‌تر در مجاورت فضای سبز و مراکز پارک‌های موجود احداث شوند. در کل این کاربری‌ها نشانگر سطح رفاه و پیشرفت یک جامعه را نشان می‌دهد.

سرانه پیشنهادی وزارت مسکن و شهرسازی برای این نوع کاربری، بین ۰/۷۵ تا ۱/۵ متر مربع است. سرانه این گروه از کاربری‌ها در سطح شهر شاهین‌دژ با توجه به میانگین سرانه استاندارد در کشور در مجموع ۰/۳ متر مربع می‌باشد که از میانگین سرانه کشور در حدود ۱/۹۵ متر مربع کم می‌باشد که نسبت به فضای شهر ۰/۳۲ درصد و نسبت به کل سطح شهر ۰/۱۸ درصد را اشغال کرده است. با توجه به سرانه پیشنهادی ۰/۶۲ متر مربع برای افق طرح به سطحی حدود ۳۰۲۷۱ متر مربع نیاز خواهد بود که از این مقدار در حدود ۲۰۰ متر مربع تحقق پیدا کرده است.

۷. کاربری درمانی

در شاهین‌دژ یک بیمارستان در قسمت شمالی شهر در زمینی به وسعت ۳۸۵۰۰ متر مربع با سرانه‌ای حدود ۱/۰۸ متر مربع احداث شده است که نسبت به سطح بافت پر شهر ۰/۵۲ درصد می‌باشد. این کاربری در سال ۱۳۸۱ خارج از محدوده شهر بوده و لذا وسعت آن مورد محاسبه قرار نگرفته است. بنابراین کل فضای این کاربری در وضع موجود ۳۸۰۰ متر مربع بوده و سهم سرانه آن معادل ۰/۱۰ متر مربع می‌باشد که قابل مقایسه با سرانه استاندارد نمی‌باشد. بر اساس طرح هادی شهر، فضایی به مقدار ۴۸۱۷ متر مربع برای توسعه مراکز درمانی شهر در نظر گرفته شده، که بر اساس مطالعات میدانی تاکنون عملی نشده است.

۸. کاربری بهداشتی

مکان‌یابی این نوع کاربری‌ها باید بر اساس نیاز و دسترسی سریع مردم باشد و هم‌چنین به‌دوراز سروصدای ناشی از ازدحام جمعیت و ترافیک بوده و دارای محوطه وسیع و فضای سبز جهت تلطیف هوای مجاور باشد. در وضع جاری از مجموع فضاهای محدوده شهری، ۶۲۰۰ متر مربع با سرانه‌ای معادل ۰/۱۷ متر مربع به کاربری بهداشتی تخصیص یافته است. مطابق استانداردهای رایج، سرانه این نوع کاربری‌ها ۰/۶ متر مربع می‌باشد. در شهر شاهین‌دژ ۰/۴۳ متر مربع کمتر از استاندارد وزارت کشور و شهرسازی می‌باشد. برای رفع کمبود فضای این کاربری، مساحتی حدود ۱/۴ هکتار با سرانه‌ای معادل ۰/۳ متر مربع در نظر گرفته

شده که از این مقدار تا سال ۱۳۹۰، در حدود ۴۰۰ متر مربع به مساحت وضع موجود اضافه شده است که رقم کمی می‌باشد.

۹. کاربری ورزشی

با توجه به اینکه مراکز ورزشی باعث سلامت جسمی و روحی شهروندان می‌گردد، فضای اختصاص یافته برای این کاربری از ضروریات زندگی شهری محسوب می‌شود. سرانه این کاربری در بعضی از کشورها در حدود ۸ متر مربع و برای شهرهای ایران در حدود ۲-۲/۵ متر مربع در نظر گرفته شده است. سرانه این کاربری در شهر مورد مطالعه در حدود ۱/۱۷ متر مربع می‌باشد. ملاحظه می‌شود که سرانه کاربری ورزشی در شهر شاهین‌دژ حدود ۱ متر مربع کمتر از میانگین سرانه استاندارد وزارت مسکن و شهرسازی است. بر اساس مشاهدات میدانی تاکنون هیچ فضایی به این کاربری اختصاص داده نشده است.

۱۰. کاربری اداری

در ایران سرانه استاندارد این کاربری ۲ متر مربع و در شهر شاهین‌دژ ۲/۹۷ متر مربع برای هر نفر می‌باشد که رقم بالایی را نسبت به سرانه استاندارد نشان می‌دهد. این مقدار حدود ۲/۸۳ درصد و ۱/۵۸ درصد به ترتیب سطح ساخته شده و کل محلات را شامل می‌شود. با این وجود گر چه ۱۴ هکتار برای افزایش این کاربری برای افق طرح در نظر گرفته شده که هیچ‌گونه فضایی به آن تا سال ۱۳۹۰ تحقق نیافته است. ولی به خاطر بالاتر بودن سرانه این کاربری بر اساس سرانه استاندارد از وضع مطلوبی در سطح شهر برخوردار است.

۱۱. کاربری فضای سبز شهری

وجود پارک و فضای سبز در شهر جدا از عملکرد اجتماعی - روانی، هم‌چون فیلتری است که آلودگی‌های محیطی را کاهش داده و تضمین‌کننده نسبی سلامت فردی و اجتماعی ساکنان شهر و آرامش محیط آن است (Pourmohammadi, 2009: 38).

سرانه میانگین کاربری فضای سبز در دنیا ۴۸ متر مربع و سرانه میانگین پیشنهادی وزارت مسکن و شهرسازی ۱۱ متر مربع است. سرانه این کاربری در شهر شاهین‌دژ در سال ۱۳۸۱، معادل ۱/۳۶ متر مربع بوده که ملاحظه می‌گردد که حدود ۹/۵ متر مربع کمتر از میانگین سرانه استاندارد در کشور می‌باشد که این ارقام وضعیت نامطلوب فضای سبز شهری را در شاهین‌دژ اثبات می‌کند.

با توجه به اینکه حداقل سرانه فضای سبز برای هر نفر حدود ۳ متر مربع می‌باشد، با این حال مقدار زمین مورد نیاز برای این کاربری برای برون رفت از وضعیت جاری در حدود ۲۷ هکتار

کاربری تا افق طرح معادل ۴۰۷۵۳ مترمربع با سرانه‌ای ۰/۸۴ درصد پیش‌بینی شده است که تاکنون تنها ۵۸۰۰ مترمربع از این فضای پیشنهاد شده تحقق پیدا کرده است. بنابراین سرانه اختصاص یافته با میزان فضای تحقق یافته ۰/۹۳ متر مربع برای هر نفر می‌باشد که نامناسب است.

۱۵. کاربری تأسیسات و تجهیزات شهری

این گروه از کاربری‌ها، دامنه وسیعی از خدمات شهری را در بر می‌گیرد و در برگیرنده گورستان، غسلخانه، کشتارگاه، ترانس‌های برق و غیره می‌باشد. در مقیاس عملکردی، تأسیسات و تجهیزات در چارچوب تقسیمات فضایی، جای سایر کاربری‌ها را نمی‌گیرند و تقسیمات فضایی خاص خود را که بستگی به عوامل متعددی چون تراکم جمعیت، میزان نیاز به خدمات خاص، فواصل دسترسی و دیگر موارد دارد می‌طلبند. سرانه پیشنهادی برای این کاربری توسط وزارت مسکن و شهرسازی ۲ تا ۵ مترمربع است. سرانه این کاربری در سطح شاهین‌دژ در حدود ۰/۷ درصد از کل محدوده شهر می‌باشد که در مقام مقایسه، اختلاف زیادی را نشان می‌دهد. طبق آمار و ارقام فوق سرانه تأسیسات و تجهیزات شهر شاهین‌دژ ۲/۸ متر مربع کمتر از میانگین سرانه استاندارد در کشور می‌باشد. بنابراین مقدار زمین موردنیاز برای این کاربری در حدود ۶/۹ هکتار بوده که تنها ۲/۲ هکتار به وسعت آن افزوده شده که در سطح مطلوبی نمی‌باشد.

۱۶. کاربری پایانه و انبارها

این کاربری در برگیرنده ۲ پایانه و تعدادی انبار عمومی بوده و سطح کل اراضی تخصیص یافته به این کاربری در زمان تهیه طرح هادی شهر ۹۵۰۰ متر مربع با سرانه‌ای معادل ۰/۲۶ متر مربع بوده است که نسبت به سطح کل شهر ۰/۱۴ درصد را به خود اختصاص داده است. مقایسه سرانه استاندارد کاربری پایانه و انبارها (که در طرح‌های شهری معادل ۲-۵ متر مربع می‌باشد) با سرانه این کاربری در شاهین‌دژ بیانگر شکاف بالایی در این زمینه می‌باشد برای جبران کمبودها در این مورد فضایی در حدود ۵ هکتار در نظر گرفته شده است که تا سال ۱۳۹۰، محقق نشده است.

۱۷. کاربری حمل‌ونقل و معابر

احداث راه‌ها و شبکه‌بندی معابر، علاوه بر آن که کارایی

احتیاج خواهد بود که از این مقدار ۶۳۰۰۰ متر مربع آن تحقق یافته است. مقایسه این کاربری در وضع موجود با سرانه استاندارد در ایران، که سرانه آن با میزان تحقق‌پذیری ۲/۹ متر مربع برای هر نفر می‌باشد، بیانگر اختلاف زیاد این سرانه است. لذا با توجه به کمبود شدید کاربری فضای سبز در شاهین‌دژ لزوم توجه به برنامه‌ریزی در راستای افزایش سطوح و سرانه این کاربری ضرورتی انکارناپذیر است.

۱۲. کاربری جهانگردی و پذیرایی

علی‌رغم پتانسیل‌های موجود در شهر مورد مطالعه، این شهر از کمترین امکانات پذیرایی و اقامتی برخوردار است. وجود آثار باستانی بی‌نظیر در اطراف شهر، برخورداری از هوای مطلوب و چشم‌انداز جغرافیایی کم‌نظیر، از جمله عواملی هستند که در صورت برنامه‌ریزی صحیح می‌تواند شهر شاهین‌دژ را تبدیل به یک شهر توریستی نماید. از این رهگذر، سطح اشغال شده توسط این کاربری در سال ۱۳۸۱، در حدود ۱۵۹۰ متر مربع بوده که نسبت به کل شهر ۰/۰۲۳ و سرانه آن برابر با ۰/۰۴۵ متر مربع برای هر نفر می‌باشد. این مساحت با توجه سرانه استاندارد که در حدود ۰/۲ متر مربع است، حاکی از کمبود شدید در این زمینه می‌باشد. بنابراین مساحتی در حدود ۱۲۹۰۰ متر مربع پیشنهاد گردیده که فضای ناچیزی از آن در حدود ۲۳۵۰ متر مربع اجرایی شده است.

۱۳. کاربری انتظامی و نظامی

طبق مصوبات شورای عالی شهرسازی ایران این‌گونه کاربری‌ها باید خارج از محدوده شهر مستقر شوند. اراضی تعلق یافته به این کاربری در زمان تهیه طرح هادی شاهین‌دژ ۳۰۳۰۰ متر مربع با سرانه‌ای معادل ۰/۹ متر مربع در سطح محلات است که رقم بالایی را نسبت به سرانه‌های شهرهای ایران که در حدود ۰/۴ متر مربع را نشان می‌دهد. با این وجود مساحتی معادل ۳ هکتار جهت توسعه این کاربری در نظر گرفته شده است که از این مقدار ۳۵۰۰ متر مربع در خارج از محدوده شهر تحقق پیدا کرده است که مورد محاسبه واقع نشده است.

۱۴. کاربری صنعتی و کارگاهی

مراکز صنعتی و کارگاهی شاهین‌دژ شامل کارگاه‌های کوچک در بخش ساختمان و تعمیر ماشین‌آلات بوده که فضای اختصاص یافته به آن در سال پایه در حدود ۳۰۱۴۰ متر مربع با سرانه‌ای معادل ۰/۴۴ متر مربع بوده که روی هم رفته ۰/۴۵ از کل سطح شهر را به خود اختصاص داده است. لذا این سرانه با استاندارد آن در شهرهای ایران فاصله خیلی زیادی دارد و کمبودهای شدیدی احساس می‌شود. فضای اختصاص یافته به این

مطلوبی برای درآمد و شد جمعیت دارد، باید در ارتباط با عوامل محیطی نیز قرار داشته باشد. سازگاری با اقلیم، رفع نیاز محله‌ای و خصوصیات فرهنگی و اجتماعی محلات دارد، از آن موارد است (Shieh, 2007: 213).

سرانه این کاربری نیز در هر کشوری متفاوت می‌باشد. در فرانسه برای جمعیت ۱۰۰ هزار نفر بدون در نظر گرفتن راه‌های واحدهای همسایگی ۳۱ متر مربع، در سوئیس ۴۰-۵۰ متر مربع و در بریتانیا ۳۰ متر مربع می‌باشد. سرانه‌های مطرح شده بیانگر تفاوت در اصول است و برای برآورد نیاز از متوسط سرانه ۳۰-۵۰ مترمربع می‌توان استفاده کرد (Pourmohammadi, 2009).

معمولاً بین ۲۵ درصد تا ۳۰ درصد از سرانه‌های شهری اختصاص به راه‌ها و شبکه‌های ارتباطی دارد. میانگین سرانه این کاربری در دنیا ۴۰ متر مربع و در ایران ۵۵ متر مربع می‌باشد. در شهر شاهین‌دژ سطح اشغال شده توسط این کاربری در حدود ۳۴٫۶ متر مربع می‌باشد که نسبت به سرانه استاندارد در کشور در حدود ۲۰/۴ متر مربع کمتر از حد مطلوب هست بنابراین برای رفع مشکل جاری مساحتی در حدود ۱۶۱ هکتار توسط مهندسين مشاور در نظر گرفته شده که از این مقدار در حدود ۲۲/۳ هکتار آن عملی شده که شرایط نامطلوبی را نشان می‌دهد.

در مجموع می‌توان گفت که مساحت کل سطوح کاربری اراضی شهر شاهین‌دژ حدود ۶۶۵ هکتار بوده است و از این مقدار در حدود ۳۷۲ هکتار با سرانه معادل ۱۰۵/۰۹ متر مربع به فضاهای ساخته‌شده شهری و حدود ۲۹۲/۶ هکتار به اراضی باز و ساخته نشده شهری اختصاص دارد. با توجه به سطوح پیشنهادی تا افق طرح حدود ۲۱۰ هکتار برای فضای جدید شهر مورد نیاز خواهد بود. برآوردها نشان می‌دهند که تاکنون در حدود ۹۰ هکتار به سطوح شهری افزوده شده است به عبارتی دیگر در حدود ۴۳ درصد از مساحت پیشنهادی طرح هادی شهر شاهین‌دژ تا سال ۱۳۹۰ محقق شده است.

جدول ۱۰. میزان تحقق‌پذیری و نسبت کمبودهای کاربری‌های اراضی شهری در طرح هادی شهر شاهین‌دژ در سال ۱۳۹۰

ردیف	نوع کاربری	وضع موجود			وضع پیشنهادی			استانداردها (مترمربع)	دنیا میانگین سرانه (۲م)	تحقق وضع موجود	نسبت کمبودها
		سرانه	سطح	نسبت	سرانه	سطح	نسبت				
۱	مسکونی	۵۶/۳	۱۹۹۸۶۲۰	۳۰/۰۵	۵۴/۶۰	۲۶۴۰۹۶۰	۳۰-۵۰	۱۲۵	۲۴۹۸۶۲۰	۶۴۲۳۴۰	
۲	تجاری	۱/۲	۴۱۰۸۰	۰/۶۲	۲/۲۹	۱۱۰۸۰۸	۲-۴	۱۲	۵۶۹۸۰	۷۱۳۲۸	
۳	آموزش عالی	۰/۰	-	۰	۱/۸۱	۸۷۹۰۰	۵/۱	-	۵۷۱۲۱	۸۷۹۰۰	
۴	آموزشی	۳/۱	۱۱۱۵۰۰	۱/۶۸	۲/۹۸	۲۴۰۹۸۲	۴-۹	-	۱۱۳۱۰۰	۱۳۴۸۸۲	
۵	مذهبی	۰/۲	۸۶۱۰	۰/۱۳	۰/۲۷	۱۳۲۶۹	۲/۰-۳/۰	-	۱۳۲۱۰	۴۶۵۹	
۶	فرهنگی	۰/۳	۱۲۱۰۰	۰/۱۸	۰/۶۲	۳۰۲۷۱	۷۵/۰-۵/۱	-	۱۲۳۰۰	۱۸۱۷۱	
۷	درمانی	۰/۱	۳۸۰۰	۰/۰۵۷	۱	۴۸۱۱۷	۷۵/۰-۵/۱	-	۲۸۰۰	۱۰۳۱۷	
۸	بهداشتی	۰/۲	۶۴۰۰	۰/۰۹۶	۰/۳۰	۱۴۷۴۹	۶/۰	-	۶۸۰۰	۸۵۴۹	
۹	ورزشی	۱/۲	۴۱۸۶۰	۰/۶۳	۲/۴	۱۱۶۰۸۰	۲-۵/۲	-	۴۱۸۰۰	۷۴۲۸۰	
۱۰	اداری	۳/۰	۱۰۵۶۰۰	۰/۵۹	۲/۸۷	۱۳۹۲۶۱	۲	-	۱۰۵۶۰۰	۳۳۶۶۱	
۱۱	فضای سبز	۱/۴	۴۸۳۰۰	۰/۷۳	۵/۶	۲۷۰۶۷۶	۷-۱۵	۴۸	۱۱۱۳۰۰	۵۲۳۳۷۶	
۱۲	جهانگردی	۰/۰۴	۱۵۹۰	۰/۰۲۴	۰/۲۶	۱۲۹۰۰	۲/۰	-	۳۹۴۰	۱۱۳۱۰	
۱۳	نظامی و انتظامی	۰/۹	۳۰۳۰۰	۰/۴۶	۰/۶۸	۳۳۲۷۳	۴/۰	-	۳۰۳۰۰	۲۹۷۳	
۱۴	صنعتی و کارگاهی	۰/۸	۳۰۱۴۰	۰/۴۵	۰/۸۴	۴۰۷۴۳	۲-۵/۳	۳۰	۳۵۹۴۰	۲۴۸۰۳	
۱۵	تأسیسات شهری	۱/۳	۴۶۳۴۰	۰/۷۰	۱/۴۳	۶۹۵۴۱	۲-۵	-	۶۸۳۴۰	۲۳۲۰۱	
۱۶	پایانه‌ها و انبارها	۰/۳	۹۵۰۰	۰/۱۴	۱/۰۶	۵۱۵۵۲	۲-۵	-	۹۵۰۰	۴۲۰۵۲	
۱۷	معابر و حمل و نقل	۳۴/۶	۱۲۲۸۸۶۰	۱۸/۵	۳۳/۴۰	۱۶۱۵۷۷۰	۵۰-۶۰	۴۰	۱۴۵۲۳۱۰	۳۸۶۹۱۰	
	جمع	۱۰۵/۱	۳۷۲۴۶۰۰	۵۶/۰۱	۱۱۲/۴۱	۵۵۳۷۵۵۲	-	-	۴۶۲۰۹۶۱	۲۰۹۹۷۱۲	

مأخذ: پردازش اطلاعات پایه طرح هادی شهر شاهین‌دژ

و در سال‌های گذشته اطلاعاتی برای آن در دسترس نبوده، به سبب تناسب در تحلیل‌های آماری از این محلات تازه شکل گرفته خودداری شده است. نتایج محاسبات به شرح ذیل می‌باشد:

۱. در شاخص آموزشی ضریب آنتروپی از ۰ به ۰/۸۵ افزایش یافته که بیانگر متعادل‌تر شدن دسترسی به خدمات آموزشی است.
۲. در شاخص فضای سبز، ضریب آنتروپی از ۰ به ۰/۸۵ با افزایش روبه‌رو بوده است که بیانگر متعادل بودن آن بوده است.
۳. در خدمات ورزشی ضریب آنتروپی از ۰/۲۴ به ۰/۴ افزایش یافته که بیانگر تمایل این کاربری به سمت تعادل می‌باشد.
۴. در شاخص فرهنگی و اجتماعی ضریب آنتروپی از ۰/۷۷ به ۰/۹۴ افزایش یافته و وضعیت این شاخص به صورت متعادل می‌باشد.

ارزیابی توزیع فضایی کاربری‌های شهری شاهین‌دژ بر اساس مدل آنتروپی شانون

این مدل، برای سنجش یکنواخت بودن متغیرهای موردنظر نظیر توزیع جمعیت یا خدمات عمومی شهر می‌توان استفاده کرد (Fanni, 2003: 79). مطابق اصل تئوریک مدل، وقتی آنتروپی نسبی به طرف عدد یک و بالاتر از آن میل نماید، نشانه وجود تعادل و توازن فضای یک متغیر و کمتر از عدد یک، عکس این حالت را نشان می‌دهد (Varesi et al, 2007). ساختار کلی مدل به شرح زیر است:

$$H = - \sum_{i=1}^n P_i \times \ln(P_i)$$

با استفاده از این مدل، به محاسبات چند نوع کاربری در سطح محلات پرداخته شده است. شایان‌ذکر است که به علت اینکه محله شماره ۱۴ و ۱۵ در سال‌های اخیر به محلات شهر افزوده شده است

جدول ۲. محاسبه ضرایب آنتروپی خدمات آموزشی در نواحی مختلف شهر شاهین‌دژ طی سال‌های ۱۳۷۱-۱۳۸۱

ناحیه	۱۳۷۱			۱۳۸۱			مساحت (متر مربع)
	Pi. LN Pi	LN pi	pi	Pi. LN Pi	LN pi	pi	
۱	۰	۰	۰	۰	-۱/۲۰	۰/۳۰	۱۴۲۰۰
۲	۰	۰	۱	۰	-۳/۲۲	۰/۰۴	۲۱۰۰
۳	۰	۰	۰	۰	-۱/۵۶	۰/۲۱	۱۰۱۰۰
۴	۰	۰	۰	۰	-۱/۸۰	۰/۴۵	۲۱۹۰۰
غ	۰	۰	۱	۰	-۶/۷۸	۱	۴۸۳۰۰

$$H_{1381} = -1/18 \quad H_{1371} = 0$$

$$G_{1371} = 0 \quad G_{1381} = 0/85$$

جدول ۳. محاسبه ضرایب آنتروپی کاربری فضای سبز در نواحی مختلف شهر شاهین‌دژ طی سال‌های ۱۳۷۱-۱۳۸۱

ناحیه	۱۳۷۱			۱۳۸۱			مساحت (متر مربع)
	Pi. LN Pi	LN pi	pi	Pi. LN Pi	LN pi	pi	
۱	-۱/۵۶	-۰/۲۱	۱۷۲۵۰	-۰/۲۳	-۱/۶۶	۰/۱۹	۲۰۰۰۰
۲	-۰/۹۱	-۰/۴۰	۳۱۷۰۰	-۰/۳۶	-۱/۴۳	۰/۲۴	۲۶۲۰۰
۳	-۱/۹۶	-۰/۱۴	۱۱۱۰۰	-۰/۲۷	-۱/۳۱	۰/۲۷	۲۸۴۰۰
۴	-۱/۳۸	-۰/۲۵	۲۰۴۸۰	-۰/۳۴	-۱/۲۰	۰/۳۰	۳۱۶۰۰
غ	۵/۸۱	۱	۸۰۵۳۰	-۱/۳۰	-۵/۶	۱	۱۰۶۲۰۰

$$H_{1381} = -1/36 \quad H_{1371} = -1/3$$

$$G_{1381} = 0/98 \quad G_{1371} = 0/93$$

جدول ۴. محاسبه ضرایب آنتروپی خدمات ورزشی در نواحی مختلف شهر شاهین‌دژ طی سال‌های ۱۳۷۱-۱۳۸۱

ناحیه	۱۳۷۱			۱۳۸۱			مساحت (متر مربع)
	Pi. LN Pi	LN pi	pi	Pi. LN Pi	LN pi	pi	
۱	-۰/۲۵	-۲/۲۰	۵۱۰۰	-۱/۸	-۱/۷۱	۰/۱۸	۷۴۰۰
۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳	-۰/۰۹	-۰/۱۱	۴۰۰۰۰	-۰/۰۲	-۳/۹۱	۰/۰۲	۶۶۰
۴	۰	۰	۰	-۰/۲۲	-۰/۱۸	۰/۸۰	۳۳۸۰۰
غ	-۰/۳۴	-۲/۳۱	۴۵۱۰۰	۱	-۵/۸۴	۱	۴۱۸۶۰

$$H_{1381} = -0/56 \quad H_{1371} = -0/34$$

$$G_{1381} = 0/40 \quad G_{1371} = 0/24$$

جدول ۵. محاسبه ضرایب آنتروپی خدمات فرهنگی در نواحی مختلف شهر شاهین‌دژ طی سال‌های ۱۳۷۱-۱۳۸۱

ناحیه	۱۳۷۱			مساحت (متر مربع)	۱۳۸۱		
	Pi. LN Pi	LN pi	pi		Pi. LN Pi	LN pi	pi
۱	-۰/۰۷	-۳/۹۱	۰/۰۲	۳۵۱۰	-۱/۶۰	۰/۲۰	۳۵۱۰
۲	-۰/۳۶	-۱/۱۷	۰/۳۱	۶۱۰۰	-۱/۰۵	۰/۳۵	۶۱۰۰
۳	-۰/۳۴	-۰/۶۹	۰/۵	۲۵۰۰	-۱/۹۶	۰/۱۴	۲۵۰۰
۴	-۰/۳۰	-۱/۷۷	۰/۱۷	۵۴۰۰	-۱/۱۷	۰/۳۱	۵۴۰۰
غ	-۱/۰۷	-۷/۵۴	۱	۱۷۵۱۰	-۵/۷۸	۱	۱۷۵۱۰

$$H_{1371} = -1/07 \quad H_{1381} = -1/31$$

$$G_{1371} = 0/77 \quad G_{1381} = 0/94$$

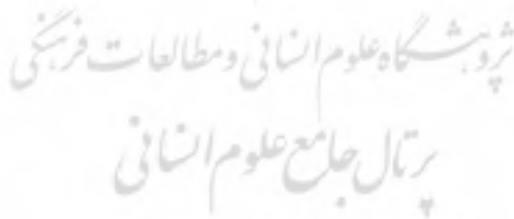
$$CV = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^N (Xi - \bar{X})^2}{N}}{\frac{\sum_{i=1}^N Xi}{N}}$$

در این معادله: $\bar{X}i$ = مقدار یک شاخص در یک منطقه خاص
 $\bar{X}$ = میانگین شاخص i ; N = تعداد مناطق
 این روش برای بررسی روند نابرابری‌های موجود در شاخص‌های توسعه در بین نواحی در سطح وسیع مورد استفاده قرار گرفته است. مقدار بالای (CV) نشان دهنده نابرابری بیشتر در توزیع شاخص فوق می‌باشد (Kalantari, 2001: 140).

بررسی توزیع خدمات شهری و رتبه‌بندی محلات شهر شاهین‌دژ با استفاده از روش ویلیامسون

این روش معیار مهمی برای تحلیل وضعیت عدالت در شهر و چگونگی توزیع خدمات شهری است. اولین کسی که بحث نابرابری درآمدی را به مناطق تعمیم داده است، ویلیامسون بود (Tadjoedin, 2003: 1).

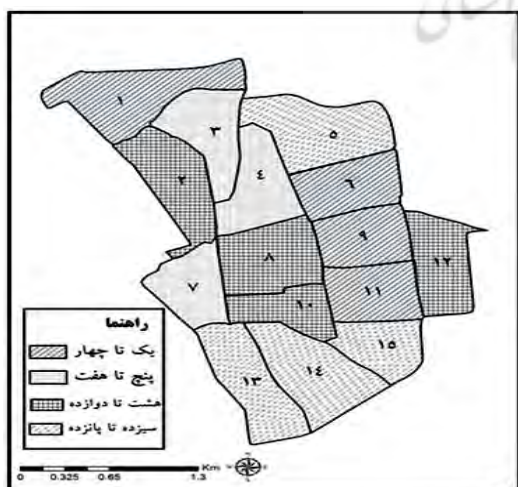
برای سنجش اینکه تا چه حد مقدار یک شاخص به‌طور نامتادل در بین مناطق توزیع شده است، از روش ضریب اختلاف (CV) که گاهی آن را عامل ویلیامسون نیز می‌نامند استفاده می‌شود. ضریب اختلاف با استفاده از فرمول ذیل محاسبه می‌گردد:

جدول ۶. محاسبه سرانه کاربری‌های شهری و رتبه‌بندی محلات شهر شاهین‌دژ بر اساس شاخص ویلیامسون (CV)

رتبه‌بندی	شاخص ترکیبی	فضای سبز	اداری	ورزشی	بهداشتی	درمانی	فرهنگی	مذهبی	آموزش عالی	آموزشی عمومی	تجاری	مسکونی	محلات
۸	۱۴/۶۳	-	-	۷۴/۰	۴۹/۰	-	-	۰/۸۰	-	۹۲/۳	۳۲/۰	۵۹/۵۷	۱
۴	۸۰/۶۸	-	۵/۸۳	۳/۰۷	-	-	۶۶/۱	۰/۷۰	-	۲۹/۶	۸۳/۰	۹۳/۵۹	۲
۶	۷۷/۰۸	-۰/۵۲	۱/۹۲	-	-	-	-	-	-	-	۱/۵۵	۷۳/۰۹	۳
۷	۷۶/۱۴	-۰/۷	۲/۷	-	-	-	-	-۰/۶	-	۶	-۰/۸	۶۵/۳۴	۴
۱۴	۴۲/۹	-	-	-	-	-	۲/۹	-	-	۸	-	۳۲	۵
۱۱	۵۰/۲	-	-	-	-	۱/۲	-	-۰/۲	-	-	-۰/۲	۴۸/۶	۶
۵	۷۸/۵۹	۴/۹۹	۱/۶	-۰/۳	۱/۷	-	-۰/۱	-۰/۸	-	۲	۴/۱	۶۳	۷
۲	۹۵/۹	-	۴/۲	-	-۰/۳	-	-	-۰/۱	-	۲/۱	۳/۱	۸۶/۱	۸
۹	۶۲/۱۷	۱/۲۹	-۰/۰۹	-	-	-	-۰/۲	-۰/۰۹	-	-۰/۸	۱	۵۸/۷	۹
۱	۱۲۳/۹	-	۲۵/۳	-	-	-	-	-	-	۳/۶	۱/۸	۹۳/۲	۱۰
۱۰	۶۰/۹	۵/۳	۹/۷	-	-	-	-	-	-	۷	-۰/۵	۳۸/۴	۱۱
۳	۸۱/۶	-	-	۲۵/۱	-	-	۲/۷	-	-	۵	-۰/۳	۴۸/۵	۱۲
۱۲	۴۶/۸	-	-۰/۲	-	-۰/۲	-	-	-	-	۴	-۰/۷	۴۱/۷	۱۳
۱۳	۴۳/۱	-	-	-	-	-	-	۱	-	۱/۷	-۰/۳	۴۰/۱	۱۴
۱۵	۳۰/۸۴	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-۰/۰۴	۳۰/۸	۱۵
-	۶۷/۶۰	۲/۵۶	۵/۷۳	۷/۳۰	-۰/۶۷	۱/۲	۱/۵۱	-۰/۳۷	-	۴/۲۰	۱/۱۱	۵۵/۶۸	میانگین
-	۲۳/۹۲	۱/۷۸	۶/۶۷	۶/۴۵	-۰/۴۵	۰/۳۱	۱/۰۲	-۰/۳۳	-	۲/۶۸	۱/۱۸	۲۳/۴۹	انحراف معیار
-	۵۷۲/۳۳	۳/۱۸	۴۴/۴۵	۴۱/۶۶	-۰/۲۰	-۰/۰۹۶	۱/۰۵	-۰/۱۱	-	۷/۱۷	۱/۳۸	۵۵۱/۵۵	واریانس
-	۰/۳۵	-۰/۷	۱/۱۶	-۰/۸۸	-۰/۶۷	۲۵	-۰/۶۷	-۰/۸۹	-	-۰/۶۴	۱/۰۶	۰/۴۲	ضریب اختلاف

مأخذ: پردازش اطلاعات پایه طرح هادی شهر شاهین‌دژ

نقشه ۲. رتبه‌بندی محلات شهر شاهین‌دژ برحسب میزان دسترسی

بر اساس محاسبه شاخص ویلیامسون یا ضریب اختلاف (CV) که در جدول ۶ مطرح شده است، نحوه توزیع خدمات شهری هم‌چون کاربری‌های اداری، تجاری، ورزشی و مذهبی در سطح محلات شهر به صورت نامتعادل در سطوح شهری توزیع شده است و کاربری‌هایی هم‌چون کاربری درمانی، مسکونی، آموزش عمومی، فرهنگی و فضای سبز به صورت نسبتاً متعادلی در بین محلات شهر شاهین‌دژ توزیع شده‌اند.

طبق نتایج به دست آمده از جدول شماره ۷، و محاسبه روش رتبه‌ای، محلات ۱۰، ۸، ۱۲ و ۲، به ترتیب بیش‌ترین سهم را از سرانه‌های شهری به خود اختصاص داده و در نتیجه از درجه توسعه بیش‌تری برخوردار بوده‌اند. در رده‌های بعدی، محلات ۷، ۳ و ۴، قرار دارند. ولی نواحی ۱۴، ۵ و ۱۵، به ترتیب محروم‌ترین محلات به لحاظ میزان دسترسی به سرانه‌های خدماتی می‌باشند.

به سرانه‌های شهری بر حسب روش رتبه‌ای

شهروندان می‌باشند. اما در این مسیر چالش‌ها و تنگنای‌های عمده‌ای نیز وجود دارد که مانع از تحقق واقعی اصول و اهداف فوق‌گردیده است. یکی از مشکلات عمده به ضعف‌های ساختاری و نهادی کشور برمی‌گردد که باعث سردرگمی و تداخل وظایف بین نهادها و سازمان‌های مرتبط با امور شهری می‌شود. مشکلات مالی و فنی شهرداری‌ها همزمان با اعلام خودکفایی شهرداری‌ها و استقلال مالی آن‌ها از وزارت کشور پدیدار شده روز به‌روز بر شدت آن افزوده شده است این مشکلات یکی از موانع عمده جهت خدمات‌رسانی بهینه و عادلانه شهرداری‌ها به ساکنان نقاط مختلف شهر به شمار می‌روند.

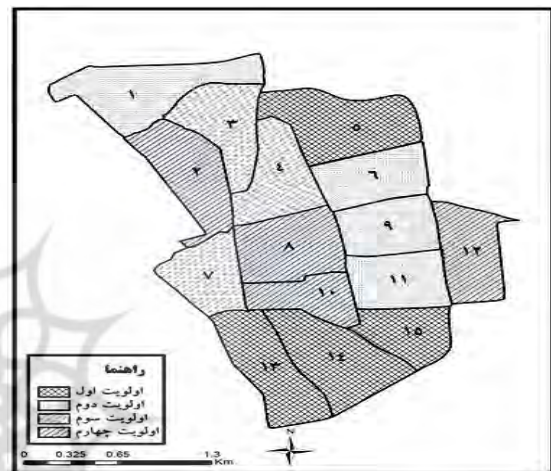
ارزیابی الگوهای طرح‌ریزی جامع در ایران از جمله در مورد میزان تحقق‌پذیری کاربری‌های پیشنهادی و نحوه توزیع فضایی آن‌ها در مورد شهر شاهین‌دژ بیانگر عدم موفقیت الگوهای برنامه‌ریزی شهری در اکثر موارد می‌باشد. به عبارتی دیگر اگرچه بررسی روند تمرکز و توسعه کاربری‌های شهری در فاصله سال‌های ۱۳۷۱ الی ۱۳۸۱ نشانگر گرایش برخی خدمات شهری به سمت تمرکز و تعادل می‌باشد، اما بر اساس نتایج مطالعات صورت گرفته هنوز توزیع خدمات شهری در شاهین‌دژ به صورت نامتعادل می‌باشد. سطح کل محلات شهر ۶۶۵ هکتار است که از این سطح ۳۷۲ هکتار در وضع موجود بافت پر (سطح ساخته شده) و ۲۹۲ هکتار باقی مانده جزء فضاهای خالی شهر می‌باشد و سهم سرانه موجود برای کل کاربری در حدود ۱۰۵/۰۹ متر مربع است که از این مقدار ۵۶/۳۴ متر مربع متعلق به کاربری مسکونی و ۳۴/۶۴ متر مربع نیز در اختیار شبکه معابر است. به عبارتی دیگر سرانه‌ای در حدود ۹۰ متر (یعنی ۸۰ درصد از مساحت کل شهر) به دو کاربری نامبرده اختصاص یافته و فقط ۱۴/۱۱ متر مربع برای بقیه کاربری‌ها و عملکردهای عمده شهری باقی می‌ماند که نمایانگر کمبود اساسی در سایر کاربری‌ها است. هم‌چنین یافته‌ها حاصل از شاخص ویلیامسون بیانگر توزیع ناعادلانه تعدادی از فعالیت‌ها و خدمات شهری در بین محلات مختلف شهر می‌باشد. بنابراین بررسی نحوه توزیع فضایی خدمات شهری با استفاده از مدل آنتروپی منعکس‌کننده تمایل کاربری‌های اراضی شهر به سمت تمرکز و قطبی شدن در برخی نواحی شهر دارد.

راهکارها

در پایان جهت توزیع عادلانه خدمات در سطح محلات و برای برون‌رفت از مشکلات جاری و ترفیع آن راهکارهایی به شرح زیر ارائه می‌گردد:

- فراهم آوردن زمینه برای مشارکت بخش خصوصی در اداره و تأمین خدمات عمومی؛

با توجه به نتایج ذکر شده، توجه به برنامه‌ریزی کاربری اراضی در محلات محروم شهر شاهین‌دژ امری ضروری می‌باشد که بایستی در طرح‌های توسعه و عمران شهری و برنامه‌های خدمات‌رسانی ادارات مربوطه بدان توجه شود. بنابراین اولویت‌بندی برنامه‌ریزی کاربری اراضی در سطح محلات شهر به شرح ذیل می‌باشد (نقشه شماره ۳). اولویت نخست برنامه‌ریزی و توسعه فعالیت‌های شهری را بایستی به محلات ۱۵، ۵، ۱۴ و ۱۳، اختصاص داد و در اولویت دوم نواحی ۲، ۱۰ و ۸ قرار دارند. و سایر نواحی در اولویت‌های بعدی توسعه هستند.

نقشه ۳. اولویت‌بندی برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهر شاهین‌دژ

بحث و نتیجه‌گیری

بدون شک در کشور ما، طرح‌های توسعه شهری که توسط بخش دولتی تهیه و شهرداری‌ها به‌عنوان یک نهاد عمومی آن را اجرا می‌کنند. مهم‌ترین ابزار مدیریتی دولت در جهت رشد و توسعه فضایی و کالبدی شهرها به شمار می‌روند. طرح‌های جامع و تفصیلی شهری عمده‌ترین طرح‌های شهری هستند که چگونگی رشد و توسعه فیزیکی و ساختار فضایی شهرها را یک دوره ده‌ساله تعیین می‌کنند. در نظام برنامه‌ریزی شهری و شهرسازی کشور زمینه‌های از بین بردن نابرابری‌ها و عدم تعادل‌های فضایی به‌طور چشمگیری مشاهده می‌شود. توجه و عنایت ویژه به شهرهای متوسط و کوچک کشور در قالب طرح‌های ملی، منطقه‌ای و محلی، بالا بردن استانداردهای خدمات شهری، اجرای طرح‌های مختلف توسعه شهری در راستای به‌سازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهری و توانمندسازی ساکنان سکونت‌گاه‌های غیر رسمی و سیاست‌های حمایتی از فعالان بخش مسکن نمونه‌های آشکار زمینه‌سازی نظام برنامه‌ریزی کشور برای برخورداری از تغییر و دگرگونی در الگوهای برنامه‌ریزی شهری از حالت آمرانه و دولتی به سمت برنامه‌ریزی راهبردی و منطبق با نیازهای اساسی

اقتدارگرا و همچنین الگوهای طرح‌های جامع-تفصیلی بوده و بر پایه نظریه سیستم‌ها و توجه به مفاهیمی از قبیل دموکراسی، کثرت‌گرایی، توسعه پایدار، حفظ محیط‌زیست و آثار فرهنگی و افزایش نقش مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌ها و نظارت بر روند برنامه‌ریزی‌ها شکل گرفته است. لذا این نوع طرح‌ها مختص کشور خاصی نیست بلکه برگرفته از اندیشه‌های واقع‌گرای بشر امروزی است که درصدد اعتلای کیفیت سطح زندگی بشر می‌باشد) منطبق با شرایط موجود در شهر شاهین‌دژ و منطقه به‌عنوان مهم‌ترین راهبردهای پیشنهادی جهت ساماندهی و توسعه فضایی شاهین‌دژ قابل‌ارائه می‌باشند.

- توزیع مناسب امکانات در همه نقاط شهر بر اساس عدالت اجتماعی؛
- مشارکت دادن شهروندان در طرح‌های اجرایی حوزه خدمات شهری؛
- توزیع متناسب و متعادل تأسیساتی خدماتی به‌تناسب نظام سلسله‌مراتبی؛
- باز توزیع امکانات و خدمات موجود در محلات برخوردار در بین محلات محروم و از همه مهم‌تر بازنگری در طرح‌های جامع و تفصیلی موجود و حرکت به سمت طرح‌های راهبردی- ساختاری (این الگو ماحصل انتقادات وارده بر سیستم‌های متمرکز اقتصادی و نظام‌های سیاسی

REFERENCES

1. Ajzaa shokohi., m, baratali, kh., danaeifard., A. (2012), "Analysis of the spatial distribution of medical centers in Mashhad Using GIS", the Fourth Conference on Planning and Urban Management, Mashhad
2. Akbari, M.(2006),"Analysis of the spatial distribution service centers YASUJ shortcomings" , MS Thesis, University of Tehran, Faculty of Literature and Humanities, Department of Geography.
3. Amanpor, S., razmgher, F., damanbaghm S., hossini siah goli, M.(2014), "Comparative Analysis of distribution utilities in Ahwaz using Analytical Hierarchy Process FAHP", *Journal of Geography and Urban Planning Zagros landscape*, Year 6, No. 20: 137-159.
4. Arbakaf, A. (2008), *on the measurement of service sector in urban economy*, Roulledge-London.
5. Barry,B. (1989), «therores of justice » Herverster wheat V.1.
6. Bashirieh, H.(1996), "History of Political Thought in the Twentieth Century", the political philosophy of John Rawls, *economic and political information*, Year 11, No. 1&2.
7. Bazi, K. H., Abdullahpoor, H. (2013), "Analysis of the spatial distribution of urban services based on the will of the people (Case Study: Estahban)", *Geography and Environmental Planning*, Vol. 24, No. 1: 201-214.
8. Behravan, H.(2006), "Cultural preparation and justice in the twelve cities of Mashhad Municipality", *Urban Planning and Management Conference*, Proceedings, Volume I, Mashhad.
9. Beriasolice, h. (2010), "Patterns of land use change analysis", translation Rafiean M. and M. Mahmoudi, printing, *publishing Lightning*.
10. Blau, J. R, and Blau, P. M., (1982),"The cost of inequality: Metropolitan structure and violent crime", *American Sociological Review* 47: 114° 129.
11. Consulting Engineers city and foundation (2002), *the conductor shahindezh city*
12. Dadashpoor, H, Rostami, F. (2011), Public Utilities integrated assessment of climate justice on the basis of population distribution, accessibility and efficiency in the city of Yasouj, *Journal of Urban and*

- Regional Studies and Research*, Vol. 3, No. 10: 1-22.
13. Danieri. A.G., Takahashi, L.M. (1999), "poverty and Address: Differences and Commonalties across slum Communities in Bangkok", *Habit at int I.V.23.N.2*: 71-288.
  14. Ebrahemzadeh, A., Bazrafshar, J., Habibzadeh, K. (2010), "Analysis and evaluation of rural-urban land uses can be in the small country case study of Khush Rudpey Babol", *Urban and Regional Studies and Research*, Vol. 2, No. 5 :138-111.
  15. Fanni, Z. (2003), "Another aroach in the development of regional towns", municipalities of the country, Tehran
  16. Gorbanian, n.(1999), "Looking at poverty from the perspective of criminology", a useful, No. 17.
  17. Gray, R.,(2002), *Social Accounting Project and Accounting Organization and Society Privileging Engagement*, Imaging New Accounting Organizations and Society.
  18. Grosi, S., Shams Adin Motlagh, Mh. (2013), "Perception of social justice in terms of citizens' access to public services (Case Study: Kerman)", *urban sociological studies*, Year 3, No. 9, . 41-66.
  19. Habibi, Seied M., Masaieli, S.(1999), "Per capita urban land", land and housing Published in Tehran
  20. Hanik, D., (2007), "Alication of urban economy", Oxford university.
  21. Harvey, d.(1997), "Social Justice and City", translations Farrokh Hsamyan and Mohammad Haeri and bahroz monadizadeh. Tehran processing enterprises and urban planning.
  22. Hataminegad, H. Manochehri Miandoab, A., Baharlo, I., Ebrahimpour, A., Hataminegad, h.(2012), "City and Social Justice: An Analysis of the Nabrbryhay areas (case study: the city mentioned in old neighborhoods", *Human Geography Research*, No. 80: 41-63.
  23. Hataminegad, H., Farhodi, R., mohammad jaberi, M. (2008), "Analysis of social inequality in access to land utilities", *Case Study: City Esfaraen*, *Human Geography Research*, No. 65: 71-85.
  24. Hekmatnia, H.(2010), "Land use planning Shhrbhabad using pattern analysis SWOT", *Iranian Journal of Islamic Studies*, No. II: 94-83.
  25. Hosseini, A. (1992), "Proceedings of the Humanities and Social minimum standards capita land use in urban projects"; PBO, Shiraz
  26. Imani, M. (1999), "Social Security and National Security", *Social Security Journal*, Vol. I, No. 2.
  27. Jajoromi., k. kalteh, A(2006), Assessment of quality of life in terms of citizens, Case study Qaboos dome, *Journal of Geography and Development*, Issue 8, Zahedan
  28. Kalantari, K.(2001), "Planning and Regional Development (theories and techniques)", publisher khoshbin.
  29. Khoshroyi, g.(2006), "Social Justice and the City", the National Conference of Urban Development, Sanandaj.
  30. Lipst, Seimormartin et al. (2002), "Sociology groups and social inequalities", Javad. Afsharkohan translate, publish, Nika, Tehran
  31. Maleki, S.(2003), "Sustainable cities and sustainable urban development", housing and the Quarterly, No. 102.
  32. Marsousi, N. (2004), "Spatial analysis of social justice in Tehran city. (case study: Tehran municipality)", P.H.D thesis, Literature and humanity science, Geography department, Tarbiyat
  33. Marsousi, N. (2004), " Spatial Analysis of social justice in Tehran", *municipalities Education Research Journal*, No. 60, Tehran.
  34. Marsousi, N., khazai, K. (2014), " Spatial distribution and its role in sustainable development of urban services (case study of Tehran's mother), *Journal of Urban Studies and Planning*, Vol. 5, No. 18: 21-40.
  35. Mehdizadeh, J.(2006), "Strategic Planning Urban Development", Second Edition, published by kianaghsh
  36. Miller, D. (1999), "principles of social justice", Harvard college, USA.
  37. Mousavi, M.N. (2003), "Measure the degree of development of regions", MS Thesis, Geography, University of Yazd.

38. Mousavi, M.N.(2012),"The stable form of social justice", Human Geography Research, No. 80: 177-192.
39. Pourmohammadi, M. (2009), "Urban land use planning", Fifth Edition, Antshar samt.
40. Pourmohammadi, M. , Jamali, F., Tagipour, A. (2010), "Locate utilities Gis and model combining AHP (Case Study: city elementary schools)", *Journal of geographic space*, in the ninth, No. 31: 118-91.
41. Pourmohammadi, M.(2000)," Planning housing", printing, Antshar samt.
42. Rawls, J., (1972),"Theory of Justice: reply to lyons and yeitelman", *The journal of philosophical Estern Pivision*(oct. 5 ,1972): 556-557.
43. Rawls, J., (1985), "Justice as Fairness: Polotical not metaphysical, *philosophy and public Affaris*", Voloume 14, issu 3 (summer 1985): 223-251.
44. Saeednia, A. (1999), "Urban land use, municipal Green Book", Volume II, Published Dhyarhay state agencies and municipalities.
45. Seifaddini, F.(2009)," Foundations of Urban Planning", Fourth Edition, published by Yyzh
46. Shahnoshi, n., golriz ziaee, Z., hamidreza, B. (2006), "Determine the level of development of the regions of Mashhad", Mashhad City Council Research Center, *Proceedings of the Conference on Management and Urban Planning*, Volume I, Mashhad
47. Shakoei, H.(2003),"New ideas in philosophy geography", Volume II, philosophies and schools of the geographical environment, Publications Gytashnasy
48. Sharifi, A. (2006), "Social Justice and the City: an analysis of regional disparities in Ahvaz", Urban Planning Geography PhD thesis, Tehran University.
49. Shieh, E. (2007),"Introduction to the principles of urban planning", the nineteenth edition, publisher of industry knowledge.
50. Statistical Center of Iran, (1956 to 2011).
51. Tadjoeidin, M. Z. (2003), aspiration toinequality: regional disparity and center regional conflicts in Indonesia, *conference on spatial inequality in Aasi*,united nations university center, tokyo. 28-29 march.
52. Taghvai, M. and Kiyoumars, H. (2011), *Leveling the inner city on the enjoyment of facilities and utilities by using techniques. Topsis* (Case Study: Neighborhoods Abade). Volume 2, Issue 5: 23-42.
53. Talen, E., and Anselin, L., (1998), "Assessing Spatial Equity: An Evaluation of Measures of Accessibility to Public Playgrounds", *Environment and Planning a*, Vol. 30, No. 1: 595-613.
54. Tamin, M. (2000),"Social stratification and social inequality", Abdulhossen nik Gohar translate, publish totea, Second Edition
55. Tsou, K.W. Hung, Y. T. Chang, Y. L., (2005), "an accessibility-based integrated measure of relative spatial equity in urban public facilities" , *Cities*, Vol 22, .423-435.
56. Varesi, H, . Gaedrahmati, S. , Bastanifr, I. (2008),"Distribution utilities spatial imbalances in population, the city case studies asfahan", *geography and development*, No. 9, Zahedan.
57. Varesi, H., zangiabadi, A., yagfori, h.(2007),"Comparative distribution of urban public services from the perspective of social justice: Zahedan", *Journal of Geography and Development*, No. 11
58. Zakerian, Mir N., Mousavi, M., Bageri Kashkoli, A.(2010),"Analysis of the spatial distribution of population in urban areas in terms of Sustainable Development Co"., *Research and urban planning*, Vol. 1, No. 2: 61-84.
59. Ziari, K. (2002)," Urban land use planning", Third Edition, published by the University of Yazd.
60. Ziari, K. (2009), "urban land use planning", Eighth Edition (Second Edition Tehran University), publisher of Tehran University.